

*2022 год
ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ*

***Звесткі з архіва
Нацыянальнай
кніжнай палаты
Беларусі***

2022 год ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ

Кніга, як і чалавек, мае дату нараджэння – год, калі яна ўпершыню была апублікавана. І, канешне, у кніг бываюць юбілеі, а яны, як вядома, з'яўляюцца своеасаблівымі каталізатарамі ўспамінаў і служаць нагодай для таго, каб звярнуць увагу на выдатныя старонкі гісторыі літаратуры і кнігадрукавання і ўвогуле ацаніць «базу даных» культурнай спадчыны, асэнсаваць яе ўнікальнасць.

У гэтай рубрыцы прадстаўлена інфармацыя аб мастацкіх творах класікаў беларускай літаратуры, першыя выданні якіх захоўваюцца ў архіве Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі і для якіх 2022 год з'яўляецца юбілейным.

2022 год ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДААННЯ

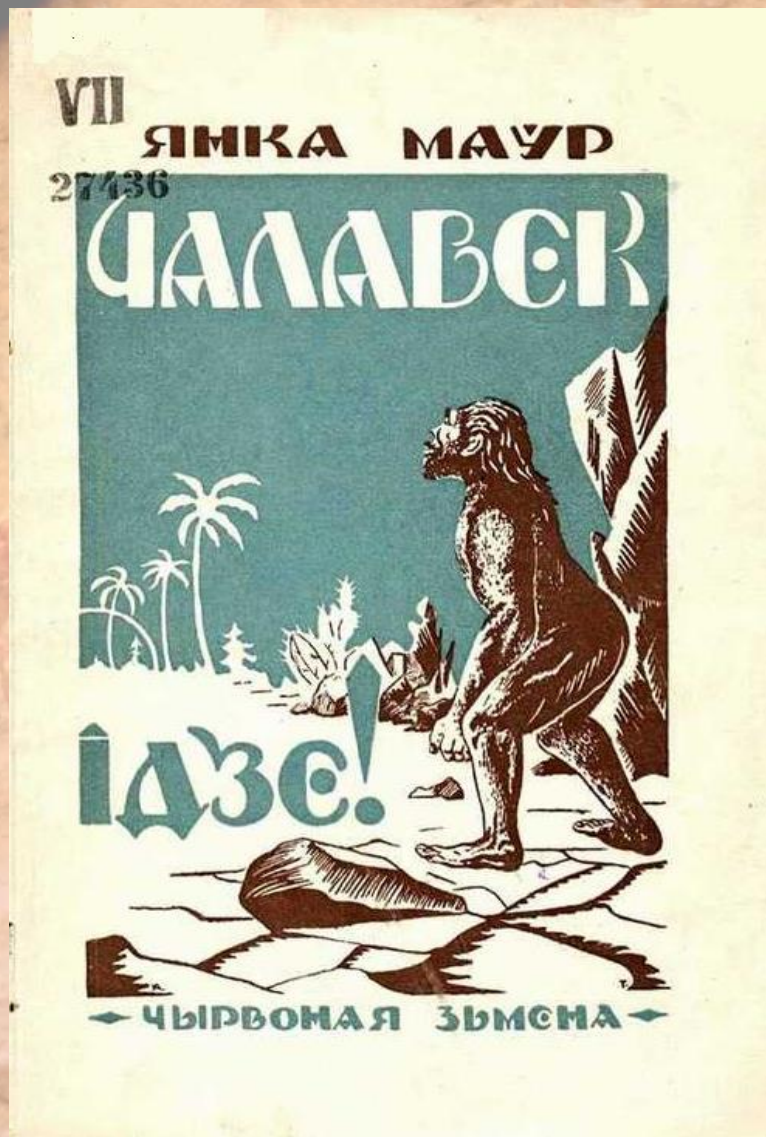
95 гадоў

Маўр, Я. Чалавек ідзе / Я. Маўр. – Мінск : Чырвоная змена, 1927. – 63 с., [1] с.

Першая ў беларускай літаратуры навукова-фантастычная аповесць Івана Міхайлавіча Фёдарова (1883–1971), які больш вядомы чытачам як Янка Маўр.

У выданні змяшчаліся ілюстрацыі, аформленыя выдатным беларускім мастаком-графікам А. М. Тычынам (1897–1986).

Тыраж – 2 000 экзэмпляраў.

2022 год ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ

Спачатку аповесць «Чалавек ідзе» была надрукавана ў часопісе «Беларускі піянер» (друкавалася ў ім з канца 1926 г.). На той час яе аўтар, Іван Міхайлавіч Фёдараў, працаваў выкладчыкам у 25-й мінскай чыгуначнай школе, яму было 44 гады. Каб не дубліраваць імя і прозвішча вядомага рускага першадрукара Івана Фёдарава (?—1583 гг.), настаўнік выбраў сабе псеўданім — Янка Маўр, у якім імя стала маркерам прыналежнасці да роднай Беларусі, а прозвішча сімвалізавала ўстаноўку на пазнавальнасць, прыгодніцтва, інтарэс да далёкіх экзатычных краін.

«...Рост і ён павялічыў, пацям шырокая, а рукі завядаў доўгія. Ногі-ж, наадварот—вельмі кароткія.

Адным словам, зусім не такі выглядаў, як у нас з вамі.

Але з другога боку, калі добра прыглядзецца, дык і ад мамы і зямлі нічога не аднавілася. Перш за ўсё, ніяк уявіць час задылі і ставіў толькі аб дзвух нагах, і хадзіў прама, блізка што проста, ніяк нічога не аднавіў усяй палышай.

Малы-ж, як вядома, ніколі так не хадзіў. Калі не залезаўшы прыляці на дзвух нагах, дык толькі некалькі крокунцаў і там ніяк ступіць на зямлю толькі бакамі папяршым, як, напрыклад, коціць у нас дзеці з невялікім крывым нагамі.

Адна толькі кады ўжо называлася, што гэты істоты ні ў якім разе не могуць быць малымі.

Але і другія адзінкі таксама аб гэтым сведчалі: Непрымаад, рукі, хадзячы зямлі і дзвухнагамі, а дзвухнагамі ад рук малымі. Апрача таго, вельмі было, што і трама-еўца рукі вельмі чым у малым. Калі наша сучасная чалавек-добрае маліна тае не дзвух нагах, дык яна рукімі дасягае зямлі і абнірае імі перад сабой, выкарыстоўваючы іх у другіх руках. А тутэйшая была зусім другой справы. Вядома было, што гэтыя істоты прымаюць ужо рабыр—рукамі разнастайнымі рукамі.

Але, калі гаварыць і можа зусім не падобны былі да чалавечых—затое таксама адраўнавалася і ад малых: Хадзіў лоб бодзё махачы, дык усёж такі большымі, і галовае, правешыў за лоб малым.

І, ўрэшце, самая таловая адна—гэта вельмі чорны або, праўдзівае сказаць, сімсары жто, дык зямлічакціць малым. Сама рэчыва і вучоны сучасны малым мае гэтую сімсары і два разы меншую ад нашых чалавечых».

Такім чынам, выхадзіць, што перад зямлі ніяк не былі, а, наадварот, і з другога боку былі першыя людзі, якім ніяк не было ўжо даць назву чалавечы.

Не дарэку яны зваліся такімі. Малымі тады прайшло, пакуль яны сталі такімі, як мы іх бачым. Таксама, як малым тады прымаюць былі прымаюць, пакуль мы прымаюць такімі, якія мы цяпер.

Другі час людзі ніяк не адраўнаваліся ад малых, а яны раней, і ад другіх звароў. Можна выказаць іх аднымі пачалі ў другіх ўмовах жыцця, дык прыходзілася болей блізка на зямлі, чым на дрэвах, дык рукі іх сталі прымаюць да другой працы, дык ім болей прыходзілася напружвацца, і пачалі іх ужо крываць чакі адраўнавалі ад другіх.

Другі час гэтыя адзінкі былі вельмі нізкімі. Але наступна яны становіліся ўсё значнейшымі і значнейшымі і прымаюць гэты час, калі зямлі стала вядома, што гэтыя істоты—не звары.

А калі мы прымаюць, што на нашых вачках, у працягу малага часу, чалавек можа зусім змяніць паходу жыцця, пачынаючы іх у другіх умовах, калі мы зямлім уявіць, што такія самыя зямлі і, нават, сам чалавек і цяпер у розных месцах, пры розных умовах жыцця, мае зусім другі выгляд і аднавілася—гэты зусім наш стале жыва, што ў прыроду малым тады гэтыя зямлі пачынаюць быць зямлі значнымі. Гэта-ж дзвухнагамі і навука аб гісторыі чалавечы.

Орган ЦК АКСМБ і Нарпарламенту БССР.

11 1926

2022 год ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДААННЯ

У аповесці «Чалавек ідзе» Янка Маўр звярнуўся да жыцця першабытнага чалавека і засяродзіў увагу на найбольш драматычных, напружаных момантах яго жыцця: смерць дзядулі, жанчыны з дзіцём, выратаванне чалавека з багны, авалоданне агнём, з якім звязваецца радасць і гора. Ёсць у аповесці і дзеючыя асобы — Краг, дзяўчына Агу, хлопчык Ра, хоць у той час чалавек, член гурту, яшчэ не вылучаў сябе з навакольнага асяроддзя. У творы прысутнічаюць элементы прыгодніцтва, таямнічыя і загадкавыя загаловкі раздзелаў, казачны зачын: «Гэта было даўно-даўно... Можна мільён гадоў назад».

Напісаў жа сваю аповесць Іван Міхайлавіч яшчэ ў 1920 годзе. Пазней ён успамінаў: «Мне як настаўніку хацелася стварыць для сваіх вучняў нешта накшталт вучэбнага дапаможніка, каб яны маглі канкрэтней уявіць праблему паходжання чалавека. Апрача таго, размову на гэтую тэму я лічыў карыснай яшчэ і таму, што ў той час даволі моцна трымалася вера ў боскае паходжанне чалавека, часам яна пераходзіла і да дзяцей».

2022 год ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ

У чытачоў аповесць «Чалавек ідзе» мела вялікі поспех. Яна неаднаразова перавыдавалася і была перакладзена на многія мовы свету, як і іншыя творы, што потым былі напісаны Янкам Маўрам: «У краіне райскай птушкі», «Сын вады» (1928), «Пекла» (1929), «Слёзы Тубі», «Палескія рабінзоны», «Амок» (1930), «ТВТ» (1934), «Шлях з цемры» (1948), «Апавяданні» (1951) і інш.

У творах пісьменніка, незалежна ад тэмы і сюжэта, чырвонай ніткай праходзяць ідэі добра і чалавечнасці, таму невыпадкова, што ў 1983 годзе ў адпаведнасці з рашэннем ЮНЕСКА стагоддзе Янкі Маўра адзначалася ва ўсім свеце.

2022 год
ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ

Сёння пачытаць аповесць Янкі Маўра «Чалавек ідзе» можна на сайце беларускай электроннай бібліятэкі «Беларуская палічка»:

https://knihi.com/Janka_Maur/Calaviek_idzie.html